

## **Kedves Kollégáim!**

Rendhagyó Módszerkosarat tartotok a kezetekben. Ezt most nem az Élet állította össze (meg Emri Erika), ahogyan az előző számokat, hogy ti. amit beküldtetek, abból kerekedett ki egy szám anyaga.



Amit most itt közreadunk, az mind a MKNE ez évi országos szakmai találkozásához kapcsolódik, s annak központi gondolatához, a környezetbarát életmódra neveléshez.

Victor András

## **Az MKNE XIV. országos találkozója – a környezetbarát életmódra nevelés jegyében –**

Azt a célt tűztük ki magunk elé, hogy az idei országos találkozón kiemelten foglalkozunk a környezetbarát lét elvével, gyakorlatával, módszereivel. Nem esett nehezünkre ez az elhatározás, hiszen a környezeti nevelésnek ez az egyik nélkülözhetetlen oldala. Úgy is terveztük meg a találkozó életviteli és tartalmi részét egyaránt, hogy minél több oldalról találkozzunk ezzel a kérdéskörrel, s minél több oldalról tapasztaljuk meg magunk is ennek lehetőségeit, nehézségeit, örömeit.

A 2006-os országos találkozóznak (szept. 14-17.) Sopron adott otthont, pontosabban a szépséges Brennbergbányán működő Gyermekek és Ifjúsági Tábor. A hely szelleme – valamint a tábort irányító Szabó Miklós és csapata sugárzó természetszeretete, szelídsége, környezetbarát szemlélete – kiváló keretet biztosított ahhoz, hogy valóban elmélyülten foglalkozzunk a környezetkímélő életmóddal.

A találkozó programja vázlatosan a következő volt: (\*\* jelzi azokat a részeket, amelyekről az alábbiakban részletes beszámoló vagy más írás található)

### Csütörtök:

Esti túra a brennbergi völgybe, forrásvíz kóstolása, egyesületi könyvek, pólók, pulis bögrék vásárlása, beszélgetés, otthonról hozott finomságokból vacsora.

### Péntek:

9.00-12.00 „Környezetkímélő életmód”

Mi az ökológiai lábnyom és hogyan számoljuk ki? \*\*

Környezetkímélő életmód a gyakorlatban (Kerekasztal a mindennapok és a tábor életmódjáról) \*\*

Mi a „méltányos kereskedelem”? \*\*

Környezetkímélő életmódra nevelés a Nemzeti KN Stratégiában. \*\*

Módszervásár (ki mit hozott ebben a témában?)

Beszélgetés 4 csoportban: vásárlás, tisztaság, étkezés, kert \*\*

14.00-16.30 A műhelymunka folytatása: váltott csoportban kézműveskedés és séta: táborigyógy növényösvény megismerése, építészet természetes anyagokból (fűzfaépítészet, vályogkemence, óceáni törzsfőnöki kunyhó bemutatása), az „Erdő Háza” megtekintése és programja, erdei termékek kóstolója, melléktermék bemutató

17.00-19.00 Közgyűlés

19.30 Meghívott vendégeink köszöntője, majd a helyi- és szakmai csoportok vezetőinek beszélgetése, Köröcske összejövetele, ötletelés a puli díjakról stb.  
21.00 Táncház a Pendelyes Néptáncgyűttes baráti talpalávalójával

#### Szombat:

8.30-18.00 Terepgyakorlat három csoportban, más-más indulóponttal, de mindent érintve (A: Városnézés, B: Várhely–Tolvaj-árok, 4 km-es gyalogtúra, C: Fertőmenti borvidék, Mekszikópuszta)  
18.00-19.00 Szabadidő  
20.30 Borkóstolás, bordalok éneklése, tanulása

#### Vasárnap:

9.00-12.00 Ismerkedés soproni iskolák, egyesületek környezeti nevelési programjaival (NYME, Pro Sylva Hungaria, Hunyadi János Általános Iskola\*\*, Róth Gyula Erdészeti Szakközépiskola)

Mint látható, a csütörtök délutántól vasárnap délig tartó találkozón a pénteki napot szántuk arra, hogy a környezettudatos fogyasztás kérdéskörével kiemelten foglalkozzunk. Ugyanakkor magának a találkozásnak a teljes megszervezésében, megtartásában figyelemmel voltunk a környezetbarát életvitelre. Igyekeztünk minden aspektusában bemutatni a környezetkímélő életformát, vagy legalábbis az ilyen jellegű lehetőségeket.

Ez a szándék konkrétan a következőkben valósult meg (teljesen vagy részben):

#### Utazás:

- Előnyben részesítettük a tömegközlekedést, s azon belül is a vonatot, mint a legkevesebb energiát igénylő utazási eszközt, s a gépkocsival való odautazás esetében szorgalmaztuk a telekocsit. Erre a szempontra már a jelentkezésre való felhívásban is utaltunk.

#### Étkezés:

- Szorgalmaztuk a vegetárius étkezést, vagy legalábbis a húsfogyasztás mérséklését, hiszen a húsfogyasztás környezetterhelési tényezője sokszorosa a növényi táplálékénak.
- Itt is megőriztük azt a találkozóinkon immár bevett szokást, hogy az első estétől kezdve saját készítésű, egyedi étkekből állítunk össze terüj-asztalkámat. Szorgalmaztuk, hogy lehetőleg vegetárius ételek, finomságok szerepeljenek a kínálatban.
- Népszerűsítettük azt a szemléletet, hogy az innivaló nem azonos a „palackos italokkal”, hanem a tiszta víz is ital; az étkező asztalokra csapvizes kancsókat kértünk.
- Saját gyűjtésű herba- és gyógynövényekből készült teákat fogyasztottunk.

#### Anyag- és energiahasználat:

- Mindenben ragaszkodtunk az egyszer-használatos eszközök kerüléséhez. Italféléket csak többször-használható edényben tároltunk; előre felhívtuk a figyelmét a jelentkezőknek, hogy hozzanak saját-bögrét, mert az lesz a „belépő” a találkozóra; névkitűzőket nem vásároltunk, hanem egyszerű etikett-címkékre írtuk a nevünket, újrapiírta és másik oldalán már használt papírra írtunk stb.)

Az alábbiakban tekintsük át a találkozó eredményeit, a környezetbarát léttel kapcsolatban ott elhangzottakat vagy megtapasztalt élményeket!

# 1. Ökológiai lábnyom

(A találkozón – rövid elméleti bevezető után – a BOCS Alapítvány által készített és forgalmazott kártyajáték segítségével csoportokban kiszámoltuk egy-egy résztvevő ökológiai lábnyomát, majd összevetettük az eredményeket, s végül értékeltük az alkalmazott kártyajáték pozitívumait és hiányosságait, s megbeszéltük a játék iskolai alkalmazásának lehetőségeit és módját.)



Az ökológiai lábnyom fogalmával egy ember, egy település, egy ország, vagy akár az egész Föld lakosságának a természetre gyakorolt hatását fejezzük ki. Ezt hektárban adjuk meg, s így megadja annak a területnek a nagyságát, amely fenntartható módon (azaz károsodás nélkül, adottságait megtartva) nyújtja az adott ember vagy népesség életéhez szükséges javakat. Nagyon leegyszerűsítve ezt úgy képzelhetjük el, hogy egy város ökológiai lábnyomát megadja az, hogy mekkora kerítéssel kell körülkeríteni, hogy azon belül minden víz-, élelem- és energia-forrás, hulladékelhelyezési terület stb. rendelkezésre álljon.

Nyilvánvaló, hogy az ökológiai lábnyom hektárban (ha) kifejezett értéke csak közelítő adat, hiszen sok szempontból becslésen alapul. Éppen ezért a különböző cikkekben található számértékek bizonyos mértékig el is térnek egymástól. Az arányok és a tendenciák megállapítására azonban alkalmas, s számszerűségénél fogva szemléletes. (Pl. az alábbi táblázatban szereplő értékek is kissé eltérnek a BOCS-Alapítvány kártyáján olvasható értékektől, de ez a lényeg megértését nem zavarja.)

A különböző térségek ökológiai lábnyoma (ha/fő)

Térség	Lábnyom	Kapacitás	Egyenleg
Afrika	1,3	1,7	-0,4
Ázsia/Csendes-óceán	1,7	1,1	+0,6
Észak-Amerika	11,7	6,1	+5,6
Közép-Kelet-Európa	4,8	3,1	+1,7
Latin-Amerika	2,4	6,3	-3,9
Nyugat-Európa	6,2	2,9	+3,3
Anglia	6,2	1,8	+4,4
Egyesült Arab Emírségek	15,9	0,6	+15,3
Egyesült Államok	12,2	5,6	+6,6
Finnország	8,4	9,7	-1,3
Kanada	7,6	11,1	-3,5
Németország	6,3	2,5	+3,8
Magyarország	5,0	3,1	+1,9
Világ	2,8	2,2	+0,6

Napi 10 km-es munkába-járás ökológiai lábnyoma (m<sup>2</sup>/fő)

biciklivel: 122 m<sup>2</sup>/fő

busszal: 301 m<sup>2</sup>/fő

személyautóval: 1 442 m<sup>2</sup>/fő

Az ökológiai lábnyom nagysága leginkább a következő tényezőktől függ: lakás, közlekedés, étkezés, hulladék. A magas számérték fő oka a nagy energiafogyasztás. Ijesztő adat, hogy az emberiség energiafogyasztása az elmúlt negyven évben nagyjából 7-8-szorosára nőtt.

#### Az ökológiai lábnyom és az oktatás-nevelés kapcsolatáról szólnak az alábbiak

- Varga Attila: Lehet-e hatása a felnőttoktatásnak az ökológiai lábnyomra? (<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=tanari-Varga-Lehet>)
- <http://bocs.hu/okolabnyom05/htm> (oktató animáció)

#### Magyar nyelvű ökolábnyom kiszámító programok

- <http://tavoktatas.kovet.hu/okolabnyom.html>
- [http://www.glia.hu/services/public/napi/oko\\_labnyom.php](http://www.glia.hu/services/public/napi/oko_labnyom.php)
- BOCS Alapítvány kártyája

#### Angol nyelvű ökolábnyom kiszámító programok

- <http://myfootprint.org>
- <http://www.mfe.govt.nz/withyou/do/footprint/calculator.html>
- [http://www.rprogress.org/newprojects/ecolFoot/faq/ef\\_household\\_0203.xls](http://www.rprogress.org/newprojects/ecolFoot/faq/ef_household_0203.xls)
- [http://www.epa.vic.gov.au/projects/eco-footprint/docs/School\\_EF.xls](http://www.epa.vic.gov.au/projects/eco-footprint/docs/School_EF.xls)

\* \* \*

## **2. A környezetbarát életmód fortélyai**

(A találkozón kerekasztal-beszélgetés formájában ismerkedtünk meg egy ökofalu mindennapi életének idevágó tapasztalataival, valamint egy kifejezetten környezetkímélő szemléletű táborban alkalmazható megoldásokkal. Az ökofalut Fridrich Ágnes képviselte, aki Gyűrűfű életéről beszélt, a tábori lehetőségekről pedig Breuer László, azaz Sumi beszélt elsősorban a Süni-táborok gyakorlata és tapasztalatai alapján. A kérdéseket Victor András „osztogatta”.)

Az alábbiakban csak néhány morzsát mutatunk be a beszélgetésből, mivel itt nincs lehetőség minden részlet föllelevenítésére.

#### Hogyan védekezhetünk az időjárás „viszontagságai” ellen?

- A hideg ellen nemcsak a fűtés erősítése használ, hanem egy pulóver is.
- Nyári melegben a „paraszt-léghűtő” ajánlható, azaz a szobák nappali besötétítése.
- Nincs rossz idő, csak nem megfelelő ruházat.

#### Használjunk-e termelt élelmiszereket, fűszereket?

- Amit csak lehet, helyi termelőktől kell vásárolni vagy magunknak megtermelni, mert így lényegesen kisebb az energiafogyasztás (alig lévén szállítási költség), s ráadásul tudjuk, hogy ki és milyen körülmények között termelte, tárolta stb.
- Teafőzéshez nagyrészt a réten szabadon növekvő herbanövényeket – vagy kifejezetten gyógynövényeket – szedünk. Sokszor a gyerekek maguk gyűjtik össze az aznapi teára valót (persze hozzáértő felnőtt vigyázása mellett). Ennek egészségi és szemléletformáló hatása is van.
- Fűszernek is használhatók vadnövények (csak ismerni kell őket).

### Hogyan történik az élelmiszerek tárolása, tartósítása?

- A legkevesebb energiát a pincében, vagy a régi jegesvermekhez hasonló, lefedett gödörben való tárolás igényli, bár nem mindig váltja ki a hűtőgépet.
- A paraszti világ már régen rájött arra, hogy a mázatlan agyagkorsóban lévő víz hűvös marad a párologó víz hűtőhatása révén. Ezen alapul az a hűtés is, hogy nem vízbe rakjuk, amit hűteni szeretnénk, hanem egyszerűen vizes ruhával takarjuk le, s azt nedvesen tartjuk.

### Hogyan vagytok a fogyasztói világ elhagyható (bár megszokott) dolgaival?

- Televízió egy ökofaluban is van, de sokkal kevésbé nézzük, mint általában.
- Az elektronikus játékok és a „zenegépek” egy táborban nem-kívánatosak. Egyszerűen azért, mert ott másra érdemes figyelni.

### Van-e környezetbarát napirend?

- Szempont, hogy a napirend olyan legyen, hogy minél többet magunkba szívhassunk a szabad természet ajándékaiból: látványt, illatot, tapintást stb. És vannak hajnali, s vannak nappali és éjszakai ajándékok.
- Egy ökofaluban vagy egy táborban a napirend elkerülhetetlenül közelebb van a napkelte és napnyugta által megszabott napi ritmushoz, mint városban. Az esti pásztortűz melletti beszélgetés vagy éneklés ugyan megtöri ezt a szabályt, de a reggeli kelés sokkal inkább igazodik a Nap járásához, mint szokásosan.
- A természetes(ebb) napirendnek egyébként energiatakarékossági vonzata is van.

### Milyen a környezetbarát energia-használat?

- Alapigazság, hogy nincs környezetbarát energia-használat; minden energiatermelés terheli a környezetet, legföljebb az egyik kevésbé, mint a másik.
- Csak a fel nem használt energia környezetbarát. Tehát tudatosan csökkenteni kell az energia-fogyasztásunkat.
- A helyi energiatermelés szerepét növelni kell. A gyűrűfűi házak tetején napkollektor van, amely melegvizet ad. A zuhanyozóhoz használt vizet is melegítheti a napsugárzás. Energetikailag fontos szempont a házak tájolása is.
- A napelemes rendszerek használata ellentmondásos, mert egyrészt nagyon sokára térülnek meg, másrészt a gyártásuk keményen környezetkárosító.

### Mi történik a hulladékkal?

- Elsődleges szempont, hogy minél kevesebb hulladék képződjön; a „mit kezdünk vele?” csak utána következik. Ez elsősorban vásárlási kérdés.
- Szigorúan szelektív hulladék-kezelés folyik. A papírhulladékot a tűzrakáshoz használjuk, a szerves hulladékot állatok eszik meg, vagy a komposzt-dombra kerül. Csak a maradék vegyes hulladék kerül a kukába.
- A széklet is hulladék; ez komposzt-vécébe kerül, s minden székelés után kevés fűrészport vagy hamut szórunk rá. Táborban is gödör-vécé készül, ugyanúgy leszórva minden alkalommal. A tartalma néhány év múlva már nem különböztethető meg a talajtól.
- Gyűrűfűn a vécék csak „kisdologra” használatosak, s ezeknek a vize külön tisztítóba kerül.

### Hogyan mérsékelhető a vízfogyasztás, s mi történik a szennyvízzel?

- Ha az embernek (gyereknek) magának kell húznia, hoznia a vizet, rögtön csökken a napi vízfelhasználás.
- Tudatosan megkülönböztetjük az ivásra-főzésre és a más célra való vizet. Mosásra, mosakodásra, zuhanyozásra, locsolásra nem ivóvizet használunk, hanem ciszternavizet, azaz esővizet. Közbülső kategória lehet a kútvíz, amely ugyan egészségügyileg ellenőrzött, de szokatlan lehet az íze sokaknak.

- A zuhanyozók és a vécék szennyvize egy ökofaluban leginkább nádgyökeres tisztítóba kerül, s onnan elszivárog.
- Tábori körülmények között is fontos, hogy a szennyvíz inkább talajra kerüljön, mint élővízbe; annak ugyanis nagyobb a „feldolgozó” kapacitása.

\* \* \*

### 3. Méltányos kereskedelem

(A találkozóra meghívtuk Újszászi Györgyit a Méltányos Kereskedelem Szövetség képviselőjében, aki egyrészt tájékoztatást adott a „Fair Trade” mozgalom történetéről, működéséről és céljairól, másrészt bemutatott jónéhány olyan játékot, amelyet ők már sikerrel használtak gyerekek szemléletének formálásához. Utána kóstolót kaptunk „méltányos” termékekből.)



#### A) MI A „MÉLTÁNYOS KERESKEDELEM”?

Egy olyan elv és gyakorlat, amely a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” elv értelmében méltányosságot gyakorol a termelővel – és így a természeti erőforrásokkal – szemben is.

„A méltányos kereskedelem a nemzetközi árucseré szokatlan felfogásától eltérő megközelítés. Kereskedelmi partnerséget jelent, amely a hátrányos helyzetű termelők számára hivatott a fenntartható fejlődést előmozdítani elsősorban jobb kereskedelmi feltételek biztosításával, valamint a fejlett országokban folyó szemléletformáló kampányokkal.”

(FINE, Alternatív Kereskedelem Nemzetközi Szövetsége, 1999.)

Alapelvei:

1. Növeli a termelők jövedelmét és életszínvonalát azáltal, hogy javítja a piacra jutás esélyeit, megerősíti a termelők szervezetét, jobb árat fizet az árukért, és hosszú távú kereskedelmi kapcsolatra törekszik a termelőkkel.
2. A hátrányos helyzetű termelők, különösen a nők és az őslakosok fejlődési esélyeit növeli, valamint védelmet nyújt a gyermekek kizsákmányolása ellen.
3. Tudósít a nemzetközi kereskedelem kistermelőket sújtó káros következményeiről annak érdekében, hogy a fejlett világ fogyasztói vásárlóerejüket jó célok érdekében használhassák.
4. Megteremti a kereskedelmi partnerség jó példáját a párbeszéd, az átláthatóság és az emberi méltóság tiszteletben tartásának előtérbe helyezésével.
5. Kampányol a hagyományos nemzetközi kereskedelem szabályainak és gyakorlatának megváltoztatása érdekében.
6. Védelmet nyújt az emberi jogokat a társadalmi igazságosság, a környezetbarát tevékenységek, valamint a gazdasági biztonság előmozdításával.

A hazai *Fair Világ Méltányos Kereskedelem Szövetséget* hat civil szervezet hozta létre:  
 Planet Alapítvány  
 Rügyecskék Alapítvány

Tudatos Vásárlók Egyesülete  
Útilapu Hálózat  
Védegylet Egyesület  
Zöld Fiatalok Egyesület

A Szövetség céljai:

- A globalizáció hatásainak felvázolása a fejlett és fejlődő országok közötti kereskedelmi kapcsolatok ismertetésében, aktív szemléletformáló tevékenység kifejtése ennek érdekében.
- Tevékeny részvétel a szabályozott, kiszámítható és diszkriminációmentes, nyílt kereskedelmi és pénzügyi rendszerek megismertetésében, kialakításához tanácsadó tevékenység végzése.
- A legkevésbé fejlett országok sajátos szükségleteinek széleskörű bemutatása. A fenntarthatóság elveinek megismertetése, ezek nemzeti politikába és programokba történő beépítésének elősegítése, mellyel visszafordítható a környezeti erőforrások csökkenése.
- A méltányos kereskedelem, mint alternatív kereskedelmi forma bemutatása, népszerűsítése, ezáltal lehetőség teremtése önkéntes tevékenység végzésére fiatalok számára.
- A méltányos kereskedelem termékeinek előállításánál környezeti szempontok hangsúlyozása, környezetvédelmi előírások betartatása, ennek kapcsán fogyasztóvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátása.

Céljai megvalósítása érdekében a Szövetség

- oktatási programokban vesz részt: pedagógus továbbképzéseket vezet, foglalkozásokat tart középiskolásoknak, előadást egyetemistáknak, filmeket vetít, részt vesz fesztiválokon, kiadványokat szerkeszt, önkénteseket képez, oktató-nevelő célú társasjátékokat készít. Mindig a célcsoport igényei, életkori sajátosságai szerint alkalmazott módszerekkel.
- csatlakozik kampányokhoz, s ebbe nemcsak önkénteseket von be, hanem az iskolák tanárait, diákjait is.
- fesztiválokon kiállítás segítségével bemutatja a méltányos kereskedelmet, s ha lehetőség adódik rá, meg is kóstoltatja a méltányos kereskedelemről származó kávé, teát, mert ez módot ad a látogatókkal egy sokkal közvetlenebb kapcsolat kialakítására. A kávé-, kakaó-, rizs- és sportlabda gyors-tesztet minden korosztály szívesen tölti ki, és iskolai foglalkozásokon is jól hasznosítható.

A méltányos kereskedelemről filmek is készültek. Ezek vetíthetők egy blokkban, és külön-külön, témához kapcsolva is. Beszélgetés bevezetése, vagy éppen megoldás bemutatása egyaránt lehet a vetítés célja. A filmek DVD-n iskolák számára költségtérítés ellenében elérhetők.

Méltányos Kereskedelem Szövetség honlapja: [www.fairvilag.org](http://www.fairvilag.org)

Telefonos elérhetősége: 1-279-1595 vagy 70-314-9556

## **B) FEJLESZTŐ JÁTÉKOK**

### **Foci kirakó**

5x3 kártya: egy kártyán van kérdés és válasz. Ha sikerül minden kérdésre megtalálni a helyes választ, kialakul egy focipálya két kapuval, tizenhatossal. A kérdések focilabdával, és előállításával kapcsolatosak.

Játékidő: kb. 5 perc.

### **Fotóválogató (az UNICEF Magyar Bizottság támogatásával)**

15 fényképen gyermekmunkások láthatók. A képaláírásokhoz meg kell keresni a megfelelő képet.

Játékidő: kb. 10 perc

### **Szegény-Gazdag/Szakad a Lánc (Zöld Híd Alapítvány: Globális nevelés)**

Szerepjáték, melyben különböző élethelyzetben élő gyermekek „bőrébe” bújnak a játékosok és egymás kezét fogva körben állnak. A játékvezető kérdéseket tesz fel, amire igennel és nemmel lehet válaszolni. *Igen* válasz esetén a játékos előre lép, *Nem* válasz esetén hátra. Előbb-utóbb a lánc szakadni fog. A játékosok sorban ismertetik a kártyájukon szereplő élethelyzetet.

Játékidő: kb.20-25 perc

### **Ha egy tábla csoki...**

Ha egy tábla csoki 100 forint, mennyi jut belőle: a farmernek, a felvásárlónak, az importőrnek, a csokigyárnak, a boltnak és a kormánynak? A tippek mellé felkerül a helyes összeg is.

Játékidő: kb. 5 perc

### **Kakaó-, kávé-, rizs-, tea- és focilabda kvíz**

A kvizek kitölthetők egyszerre, vagy külön-külön. Nap mint nap fogyasztott/használt termékek, s a játék során kiderül, hogy sokat vagy éppen keveset tudunk róluk.

Játékidő: oldalanként 3 perc

### **Kakaó társasjáték**

Lépegetős játék közben kakaót termelsz, adsz el, vásárolsz fel.

Játékidő: min. 30 perc

### **Globális nevelés**

Lépegetős társasjáték, a játék során a számunkra kevésbé ismert országok statisztikai adataival ismerkedhetünk

### **Erős kávé**

Kampányfilm a méltányos kereskedelemről. A kávé termelő szövetkezet vezetője elmeséli, miért élnek jobban azóta, hogy a méltányos kereskedelem számára termelik a kávé.

Vetítési idő: 9 perc (angol nyelvű, magyar felirattal)

### **Izzasztóműhely1 (sweatshop)**

Kambodzsai varrodában dolgozó fiatalok svédországi áruházakban ellenőrzik, mennyibe kerül az általuk varrott ruha. A svéd fiatalok az izzasztóműhelyszerű varrodai munkával ismerkednek.

Vetítési idő: 17 perc (angol nyelvű, magyar felirattal)

### **Izzasztóműhely2**

A játékosok kényelmesen körben ülnek. 15 játékos esetén 15 sorszámozott vonal van egy lapon. 15 kártyán 15 kb. azonos hosszúságú kijelentő mondat. A játékvezető tapsáig lehet a játékos előtti lapra írni, majd tovább kell a lapot adni, akár kész, akár nem. Két perc után a játékvezető (munkavezető) gyorsít. 8-10 perc játék után befejeződik az írás, majd a „minőségellenőrzés” jön, amikor a játékvezető kizár az aznapi prémiumból egy-két munkást, aki csúnyán írt, vagy hibázott.

Játékidő: kb. 15 perc

\* \* \*



## 4. Fenntartható fogyasztás a Nemzeti KN Stratégiában

(A találkozón Vásárhelyi Judit vezetett foglalkozást abban a témában, hogy az egyesületünk által kiadott Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia hogyan foglalkozik a környezetbarát életmódra neveléssel, s ezen belül a fenntartható fogyasztással.



Az alábbiakban megadja azon szervezeteknek a nevét és elérhetőségét, akik partnereink lehetnek egy-egy témában.)

A Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia megvalósításában résztvevő szervezeteket kereste a leendő munkacsoportok megalapozása céljából az NKNS tartalmi fejezetei szerint a Környezet- és Természetvédő Szervezetek XVI. Országos Találkozójának Környezeti Nevelés szekciója 2006. márciusában. Szerves gondolatnak tűnt, hogy az MKNE soproni Országos Találkozóján, ez év szeptemberében folytassuk az erre irányuló gondolkodást. A velünk dolgozók szeme elé a *Stratégia* tartalomjegyzékét kifüggesztve együtt mérlegeltük, hogy az ENSz „Tanulás a fenntarthatóságért” évtizedének ez évi „házi feladata”, a fenntartható fogyasztás kérdése mennyire központi kérdés. Azt találtuk ugyanis, hogy a fejezetek legtöbbszörben közvetlenül foglalkozhatunk e kérdéssel, néhányban csak áttétellel, de ezek is érintik azt.

A „fenntartható fogyasztás” kérdése fejlett hálót rezegetet stratégiánknak szinte valamennyi fejezetével. De hogy ne csak passzívan várjunk az érkező „légyre”, a lehetséges projektekre, modellre, módszerre, óratervre stb., ide mellékeljük a *Stratégia* egyes fejezeteinek témájában működő más szervezetek nevét, elérhetőségét. (A fennmaradó címek a MKNE honlapján érhetők el.)

### ***Magánélet, személyes környezet***

Anyagi kultúra (tárgykultúra, mesterséges környezet); Egészségfejlesztés; Szabadidő, turizmus, hobbi:

E-Misszió (Szőke Zsuzsa)  
Kerekerdő Alapítvány (Gyöngyössy Péterné Kemény Katalin)  
Somogyi Környezetnevelési Központ  
MKNE (táborokban)  
Magosfa Alapítvány (ökoturizmus terén) (kezo@magosfa.hu)  
Egészségfejlesztés (<http://www.c3.hu/evirag>)

Család, háztartás, életmód

Természetes Életmód Alapítvány  
Tudatos Vásárlók Egyesülete (fenntartható fogyasztás, médiaismeret, fogyasztók oktatása) ([www.tudatosvasarlo.hu](http://www.tudatosvasarlo.hu); [tve@tve.hu](mailto:tve@tve.hu))  
Rügyek és Gyökerek Egyesület  
Veronika Erdei Iskola, Gyűrűfű ([www.gyurufu.hu](http://www.gyurufu.hu))  
MKNE (ökokarácsony, kézműves foglalkozások)  
Kerekerdő Alapítvány, 9700 Szombathely, Petőfi S.u. 24. Gyöngyössy Péterné Kemény Katalin ([numilio@freemail.hu](mailto:numilio@freemail.hu))

## **Társadalmi környezet**

### Hagyományok; Művészetek; Tudomány; Vallás:

Fiatalok a Nukleáris Energiáért – [www.rean.bme.hu/fine](http://www.rean.bme.hu/fine)  
MKNE – Victor András ([victora@zpok.hu](mailto:victora@zpok.hu))  
Kordován téri Baráti Kör ([kordovanmatav@freemail.hu](mailto:kordovanmatav@freemail.hu))  
Gyűrűfű Egyesület ([www.gyurufu.hu](http://www.gyurufu.hu))  
Pangea Egyesület  
Természetes Életmód Alapítvány  
Kerekerdő Alapítvány, Szombathely – Gyöngyössy Péterné Kemény Katalin  
Somosi Környezetnevelési Központ

### Munkahely, termelés, gazdaság; Jog; Környezeti információs rendszerek, számítástechnika, e-világ; Kommunikáció és média:

MKNE (IKT a KN-ben)  
Egészségvirág Egyesület (kommunikáció, média)  
T.E., Karcag  
Somosi Környezetnevelési Központ  
Természetes Életmód Alapítvány  
Reflex Környezetvédelmi Egyesület ([www.reflex.c3.hu](http://www.reflex.c3.hu))  
E-misszió Egyesület – Szőke Zsuzsa  
Tudatos Vásárlók Egyesülete (médiaismeret, műveltség)

### Civil közélet és a társadalmi szervezetek; A környezeti nevelés finanszírozása; Nemzetközi együttműködés, nemzetközi kapcsolatok; Önkormányzat és helyi társadalom:

Somosi Környezetnevelési Központ – Molnár Zoltán ([mzmadar@freemail.hu](mailto:mzmadar@freemail.hu))  
T.E., Karcag  
Dunántúli Környezetvédő Szövetség  
Reflex Környezetvédelmi Egyesület ([www.reflex.c3.hu](http://www.reflex.c3.hu))  
Pangea Egyesület ([www.pangea.hu](http://www.pangea.hu); [filo@pangea.hu](mailto:filo@pangea.hu))  
Kordován tér Baráti Kör – 1048 Bp. Kordován tér 55/25. Matavovszky Tibor (tel: 2303435), [kordovanmata@freemail.hu](mailto:kordovanmata@freemail.hu)  
Független Ökológiai Központ

## **Intézményes környezeti nevelés–oktatás–képzés**

### Iskolás kor előtti környezeti nevelés

Somosi Környezetnevelési Központ  
Terra Egyesület  
Óvodásokkal a Természet Megőrzéséért Környezetvédelmi Egyesület (OTM),  
Dunakeszi, Gyöngyharmat Óvoda ([gyongyovi@invitel.hu](mailto:gyongyovi@invitel.hu))  
Bakcsó Egyesület, Balmazújváros – Dobi Katalin ([dobikata@freemail.hu](mailto:dobikata@freemail.hu))  
[www.bakcso.hu](http://www.bakcso.hu)  
Természetes Életmód Alapítvány  
[Vizitanya99@freemail.hu](mailto:Vizitanya99@freemail.hu)

### Iskolai, tanórán folyó környezeti nevelés

[Vizitanya99@freemail.hu](mailto:Vizitanya99@freemail.hu)  
Dunántúli Környezetvédő Szövetség  
MKNE ([marosvary@freemai.hu](mailto:marosvary@freemai.hu)); ([mkne@mail.datanet.hu](mailto:mkne@mail.datanet.hu))  
Somosi Környezetnevelő Központ  
Fiatalok a Nukleáris Energiáért  
Halit Ökoklub, Parajd

### Iskolai, tanórán kívüli környezeti nevelés

Egészségvirág Egyesület  
Tudatos Vásárlók Egyesülete (fenntartható fogyasztás továbbképzés)  
Természetes Életmód Alapítvány  
Halit Ökoklub  
Magosfa Alapítvány  
E-misszió  
Pangea Egyesület  
Rügyek és Gyökerek Egyesület  
MKNE  
Kerekerdő Alapítvány, Szombathely  
Fiatalok a Nukleáris Energiáért  
Süni tábor szervezőcsoport (filo@vnet.hu)  
Somosi Környezetnevelési Központ  
Gaja Környezetvédő Egyesület (gaja@axelero.hu)  
Miskolci Óko-Kör, Fagus Stúdió Oktatóközpont és Erdei Iskola – Balog Ákos (3534  
Miskolc, Nagy L. kir. u. 34. T: 46/401-501 (okokor@citromail.hu)  
Kordován tér Baráti Kör  
Veronika Erdei Iskola, Gyűrűfű (www.gyurufu.hu) (lovastanya@t-online.hu)  
Független Ökológiai Központ

### Iskolán kívüli környezeti nevelés; Szakképzés; Felsőoktatás

Fiatalok a Nukleáris Energiáért – (www.rean.bme.hu/fine)

### Pedagógusképzés

Egészségvirág Egyesület  
Tudatos Vásárlók Egyesülete (fenntartható fogyasztás továbbképzés)  
Természetes Életmód Alapítvány  
Halit Ökoklub  
Magosfa Alapítvány  
E-misszió  
Pangea Egyesület  
Rügyek és Gyökerek Egyesület  
MKNE

### Felnőttoktatás

Természetes Életmód Alapítvány  
Magosfa Alapítvány  
MKNE  
Egészségvirág Egyesület  
Független Ökológiai Központ

2007. tavaszán majd áttekintjük, hogy születtek-e kapcsolódó munkák. Jó együttműködést mindenkinek, és forgassátok a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégiát, akkor is, ha berogyadozik hátatok a benne foglalt, ajánlott sok munkától. De mi lenne, ha tétlenül kellene üldögnünk?

\* \* \*

## 5. A környezetbarát életmód tudnivalói és praktikái

Négy műhelyfoglalkozás keretében, négy területen tekintettük át a környezetbarát életmódra nevelés lehetőségeit. Ezek: Vásárlás, Tisztaság, Étkezés, Kert. A szekciókat főlkért vezetők mozgatták. A szekciók eredményeinek összegzését találjuk az alábbiakban:

### **A) VÁSÁRLÁS**

(Vezette és összegezte:  
Könczey Réka és Haraszi Anikó)



#### **1. Vásárlás, vásárlói döntések**

A vásárlás fontos eleme értékrendünk kifejezésének. Mások számára is fontos. Miért is megy a piaci harc, miért van reklámpiac? A vásárlásért. Mennyi ez? 15 perc/nap (átlag, hazai, 15-84 éves lakosságban, 2000-ben). 15 percig viselkedünk vásárlóként naponta. A döntés nem (mindig) helyben születik. Rákészülünk és rákészítetünk (reklám). Férfiak-nők különbözőképpen vásárolnak, és máshogyan lehet őket befolyásolni.

Lássuk példaként az úgynevezett „új nő” egyik vásárlótípusát, az öko-spiritisztát: „*a 68-as generáció új megjelenési típusa, az önmegvalósításra, a környezeti érzékenységre, a spiritualizmusra való hajlam jellemző a csoportra. Szociálisan érzékeny, a médiával kapcsolatban kritikus, inkább olvas, mint TV-t néz, fontosabb a beszélgetés számára, mint a mozizás. Romantikus, érzékeny, inkább ápolja, mint dekorálja testét, bio-termékeket vesz, tudatosan táplálkozik, idegen kultúrák iránt érdeklődik.*” (Ilyen definíciók önmagukban alkalmasak arra, hogy 10-20 perces beszélgetést vezethessünk kamaszkortól felfelé bármilyen társaságban az értékekről, normákról, viselkedésről. A beszélgetőcsoportok előbb-utóbb eljutnak annak megfogalmazásáig, hogy a skatulyák sosem jók, hiszen minden skatulyának van olyan oldala, amely az emberek túlnyomó többségére illik; illetve minden kiválasztott ember képes bármelyik kiválasztott skatulya legalább egy jellemzőjét magáénak érezni.)

Fogyasztói trendek és ellentrendek (Törőcsik Mária 2003-as könyve, a „Fogyasztói magatartás trendek” alapján): gyors-modern idők embere vs. kiszálló-lassító emberek; mobil vs. stabil emberek; teljesítmény-centrikus emberek vs. tudatos egyszerűsítők; ismereteket-tudást kereső emberek vs. érzékenységet, érzéseket fejlesztő emberek; individualista vs. közösségkereső; wellness fogyasztó vs. egyszerűlő; hedonista vs. aszkéta; élménykereső vs. autentikusság kereső; high-tech függő vs. természetest kereső; fiatalság mániás vs. korára büszke; egzotikumért vs. gyökerekért áldozni kész ember; magas orvosi ellátási szintet vs. gyengéd orvoslást kereső. Tehát sok olyan fogyasztói típussal is dolgoznak már a reklám és fogyasztási szakemberek, amelyek közé a környezettudatosak is szívesen tartoznak. Célcsoport vagyunk. Nem fogalmazódik azonban még meg a „tudatos fogyasztó, tudatos vásárló”, mint önálló kategória (2003-ban készült a szakkönyv).

A kínálati oldal tehát azonosítja és befolyásolja a környezettudatos, egészségtudatos stb. vásárlót is. Ez jó, mert figyeli az igényeinket. Fontos a zöld keresleti igények gyakori nyilvános megfogalmazása! Minél többször élünk ezzel. Példaként a zöld közbeszerzések piacbefolyásoló hatását hoztuk: ha nagy mennyiségben, nagy értékben jelentkezik környezettudatos kereslet, az (megfelelő, környezettudatos) gyártást, kereskedelmet gerjeszt. A nagy (állami) zöld közbeszerzések környezeti hatása hatványozott lehetne, mert a megugró gyártási mennyiség miatt csökken a megfelelő termékek ára, ezért csökken a (sajnos ma az árak legalább felében jelentős) árkülönbözet a zöld és nemzöld változat között. A közbeszerzés környezeti nevelői szempontból legfontosabb gyakorlati eleme az a módszer, ahogyan a közbeszerzési kiírásba (dokumentációba) beleépítjük a keresleti igényünket. A jogszabályok szerint a környezeti szempontot nem versenyeztetésként (kinek a terméke zöldebb), hanem közös, minden ajánlattevőre vonatkozó feltételként érdemes beépíteni. (A néhány hazai, hivatalosan is környezetbarát termékénél más eljárás is jó).

A kínálati oldal felel a termékek jelzéseikért és a számunkra fontos információk elérhetőségéért is. A címkék illetve hívószavak (öko-, bio, -mentes stb.), valamint egyes kitartó márkanevek (és a márkahűség) a vásárlói döntések gyorsítását szolgálják. Segítségükkel nem kell a keresett áru összes belső és külső tulajdonságát, közvetlen és közvetett hatásait a vásárlási helyzetben elemeznünk – amit amúgy tudatos vásárlóként mindig meg kellene tennünk. Ez tehát az eladónak és a vevőnek is jó.

## 2. A TVE nézőpontjai

(Haraszi Anikó, [www.tve.hu](http://www.tve.hu); [www.tudatosvasarlo.hu](http://www.tudatosvasarlo.hu))

A Tudatos Vásárlók Egyesülete (TVE) a fenntartható, azaz a környezettudatos és társadalmilag felelős, etikus fogyasztást népszerűsíti, illetve ennek lehetőségeit kutatja és ismerteti meg a nyilvánossággal, többek között oktatási programján keresztül.

Nézzünk meg egy olyan foglalkozás-vázlatot (mely az MKNE Országos Találkozóján bemutatásra került), amelynek segítségével különböző korosztályú, felkészültségű és érdeklődésű gyerekekkel – de akár felnőttekkel, tanárokkal is! – lehet beszélgetni a vásárlásról, és annak szűkebb és tágabb környezetünket érintő hatásairól, konkrét vásárlási szituáció során felmerülő szempontokról.

Egy, a fogyasztással kapcsolatos általános bevezető után négy főbb irányban indulhatunk el egy foglalkozás során azt illetően, hogy mire figyeljünk, mit gondoljunk végig egy-egy termék vásárlásakor:

- *Környezeti szempontok:* például felhasznált alap- és nyersanyag, használat, tartósság, javíthatóság, minőség, energia- és vízfogyasztás, csomagolás, előállítás körülményei, szállítás, vásárlás helyszíne, hulladékképződés és -kezelés, öko- és bio rendszerek;
- *Egészséggel, biztonsággal kapcsolatos követelmények:* például összetevők (adalékok, kémia anyagok), túlzott sterilitás, megfelelő csomagolás, használat során felmerülő kockázatok, hulladékképződés;
- *Társadalmi kérdések:* például fogyasztás mennyisége (túlfogyasztás), ár-érték arány, luxuscikkek, előállítás munkakörülményei (kizsákmányolás, gyermekmunka), gyártól forgalmazók tisztességes piaci magatartása és jogkövető magatartása, reklámetika, vállalatok társadalmi felelőssége (CSR), méltányos kereskedelem (fair trade);
- *Fogyasztóvédelemi vonatkozások:* például termék címkézése, árfeltüntetés, összetevők, gyártó forgalmazó, lejáratí idő, kezelési és használati útmutató, tájékoztatók, reklámok tartalma és formája, jogérvényesítés lehetőségei, megfelelő kiszolgálás;

A szempontrendszer alkalmas arra is, hogy különböző mélységben tárgyaljuk egy-egy témát, beszélgethetünk általánosságban a fogyasztásról, de belemélyedhetünk egy-egy

aspektus, illetve elemeik részletesebb ismertetésébe is. Használjunk pozitív és negatív példákat egyaránt, figyeljük meg, hogy egy-egy elem (például csomagolás) egyik szempont szerint pozitív (termékbiztonság) másik szempont szerint negatív (hulladék) lehet. Játszhatunk is a gyerekekkel; pl. értékeljenek egy konkrét terméket egy-egy szempont szerint, vagy akár az összes aspektus figyelembe vételével. Ne felejtjük el, hogy nincs (vagy nagyon ritka) az olyan termék, ami minden szempont szerint tökéletes. Rangsoroljuk a szempontokat egyéni és közösségi preferenciák szerint is. Gondolkodjunk el azon, honnan szerezhetők be információk a termékek értékeléséhez (felirat a csomagoláson, használati útmutatók, reklámok, média, ismerősök tapasztalatai, tesztújságok, adatbázisok), és beszéljünk az információforrások megbízhatóságáról.

A felkészüléshez (fogalmak pontos tartalma, témák kifejtése, adatok, példák) ma már országszerte számos civil szervezet munkatársa illetve általuk készített kiadványok, weblapok nyújthatnak segítséget.

### 3. Tudatos és nem tudatos vásárlói döntés – festék példáján

9. évfolyamig, illetve laikusoknak tartott foglalkozásokon hosszan lehet foglalkozni a címkékkel, termékekkel, szolgáltatásokkal, hatásokkal, és ezzel a témával be is lehet fejezni a vásárlás elméletét. Rádásként piacon, boltban, áruházban és interneten lehet keresni környezettudatos és társadalombarát termékeket, össze lehet ezeket hasonlítani, és ki lehet próbálni. Az MKNE szakmai közönségének azonban máshogy fejeztük be a gyakorlatot.

A „milyen vásárló az, aki nem tudatos?” kérdésre azonnal helyes választ kaptunk (szakmai közönségünk lévén). Ez azonban nem szokott így lenni, tessék kipróbálni! Te, kedves Olvasó, meg tudod mondani, hogy mi a tudatosság ellentéte? Hát igen. Ha egy csoport 2 perc alatt nem jut el az „ösztönös”-ig, akkor lehet idegen nyelven (német, angol szavak és ellentéteik között) keresni a megoldást – ez gyakran segít. Idő hiányában most nem beszéltük meg, hogy hogyan vásárol az ösztönös vásárló, és mennyiben van meg bennünk az ösztönösség vásárláskor. Maradtunk tudatosnak, és a következő lépéseken keresztül hoztunk meg egy vásárlói döntést, lakóház beltéri fa felületkezeléséről:

1. *ismeretgyűjtés* (Az információkat internetről és szakkönyvekből a gyakorlat rövidege és egyszerűsége miatt előre gyűjtöttük, és az információ csomagocskákat papíron osztottuk szét a résztvevőknek. Ezeket elolvasták, majd a keresett termék tulajdonsági típusainak és hatásainak hangos vázlatát a náluk lévő információk alapján közösen kiegészítették. Így az itthon elérhető termékek összetétele, gyártása, közvetlen és közvetett hatásai, a felhasználás módja kerültek terítékre; mégpedig német gyártmányú narancsolajos, és hazai gyártású terpentines és vizes bázisú lazúrok körében. A narancsolajos és a vizes bázisú termékek környezetbarát jelzéssel bírtak.)
2. *értékelés* (A lábnyom-módszer, az életútelemezés alapján lehet számszerűsítve rangsorolni a termékeket, józan ész alapján pedig számok nélkül is meggyőző döntést lehetett hozni. Meglepő volt, hogy a narancsolajos zöld termék egyetlen gyártói tájékoztatóján nem szerepelt az a fogalom, hogy „szerves oldószer”, pedig az olaj fő összetevője, a linolén szerves oldószer. A szerves oldószer tartalom magyarázza, hogy a felhasználási utasítás miatt hasonlít annyira a terpentines termékek felhasználási utasításához. Mint kiderült, a terpentint eredendően európai fenyőfélékből gyártják, míg a narancsolajat kaliforniai narancsfeldolgozóknál a narancshéjből nyerik, 5 ezreléknyi arányban. Ismerve a szállítás nagy környezetterhelését, sokakban felmerült a kétely, hogy vajon a növényi eredetű európai vagy kaliforniai oldószer-e a zöldebb. A narancsolaj kis koncentrációban egészségre kedvező hatású, azonban a festékben oldószerként nem kis koncentrációban van jelen. Szerencsére nagyon gyorsan párolog és oxidálódik, bomlik levegőn (és robban, vagy öngyullad, ha gondatlanok vagyunk). Amúgy az illóolajoknak ez a tulajdonsága okozza a fenyőerdők és az eukaliptusz erdők

feletti kékes párásságot is, szép napsütéses időben. A narancsolajos és a terpentines termékek között mindenestre sokkal kisebb különbséget találtunk, mint amit a címke alapján gondoltunk volna. Ehhez képest a hazai vizes bázisú lazúr környezetterhelése és közvetlen egészségi hatása sokkal kisebbnek tűnik. Két jellemzőjében találtuk gyengébbnek, mint a narancsolajosat: abban, hogy vegyipari folyamatban, és hogy meg nem újuló anyagforrásból állítják elő.

3. *mely tények lehetnek döntőek?* Főképp a szállítási igény. Megtanultuk már délelőtt, hogy az ökolábnyom is leggyakrabban a mobilitás-fuvarozás jelentőségét mutatja ki, az alapanyag jóval kisebb mértékben járul hozzá lábnyomunk növekedéséhez. Másrészt rosszul esik (ejnye, ez nem éppen tudatos kategória), ha egy zöld termék gyártója is susmusol a termék összetételével kapcsolatban (ld. szerves oldószer). A csoport nagy része a hazai gyártású vizes bázisú lazúrt választotta – hozzánk hasonlóan. És itt személyesen be kell vallanom, hogy én bizony nem szoktam ennyire alaposan utánanézni egy minősített terméknek. Az eset kivétel volt. Nyáron beléptem egy tanterembe, ahol narancsolajos anyaggal dolgoztak – és azzal a lendülettel fordultam is ki onnét, veszélyt érezve, ösztönösen. Ha azonnal hittem volna ösztöneimnek, nem ezt a gyakorlatot tartottuk volna Brennbérgbányán, az MKNE szakmai találkozóján, 2006 szeptember 15-én.

A vásárlás műhelygyakorlaton „ültetett almafáink” között volt még: a vásárlás mint örömforrás, a vásárlás mint stressz, egymás termékeinek fogyasztása és fair trade termék fogyasztása (amikor vásárlásra kényszerülünk: ünnepkor, pihenéskor), megmozgatós-ráhangoló gyakorlat.

Jó fogyasztást kívánunk!

#### **Hasznos címek:**

Kalás Gy. (szerk.): Ökológiai fogyasztóvédelem

([www.humusz.hu/kiadvanyok/okol\\_fogy\\_ved/index.html](http://www.humusz.hu/kiadvanyok/okol_fogy_ved/index.html))

Mihály Ildikó: A gyerekek és a fogyasztóvédelem. Új Pedagógiai Szemle 2005/06.

F. Nagy Zsuzsa (szerk.): Ökológiai fogyasztóvédelem az iskolában

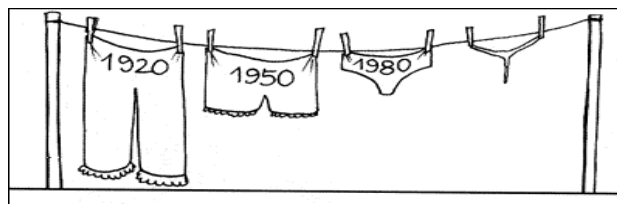
[www.tudatosvasarlo.hu](http://www.tudatosvasarlo.hu)

[www.fairvilag.org](http://www.fairvilag.org)

Tudatos Vásárló. Tudatos Vásárlók Egyesülete (elnök: Ujhelyi Katalin; [www.tve.hu](http://www.tve.hu)); 1027 Bp. Bem rkp. 30.II.19.; 225-8136; szerk@tudatosvasarlo.hu

## **B) TISZTASÁG – AZAZ „VEGYSZEREK A HÁZTARTÁSBAN”**

(Vezette és összegezte:  
Schróth Ágnes)



### Bevezető gondolatok

Mindannyian tudjuk, hogy a háztartás veszélyes üzemág. Naponta használunk a környezetünkre és az egészségünkre ártalmas anyagokat. Ezeket a mérgeket nagyon szép csomagolásban vásárolhatjuk meg. A gyártók nagy reklámmal dobnak naponta piacra újabb és újabb termékeket. Minden csak arról szól, hogy milyen könnyen, milyen gyorsan tisztává tudjuk varázsolni lakásunkat, konyhánkat az ő termékeikkel. A vásárlók alig tudnak eligazodni az egyes takarító- és tisztítószerek között.

Feladatunk, hogy megismertessük az emberekkel ezeknek az anyagoknak a hatását, megtanítsunk minél többeket a választásra.

## A háztartási vegyi anyagok tanulmányozása

Minden kémiai anyagról, de minden háztartási vegyszerről is ki kell állítani egy *biztonsági adatlapot*: „a veszélyes anyag, illetve a veszélyes készítmény azonosítására, veszélyességére, kezelésére, tárolására, szállítására, a hulladékkezelésre, valamint az egészséget nem veszélyeztető munkavégzés feltételeire vonatkozó dokumentum.” Ezt a tisztítószer forgalmazóinak kell elkészíteniük, és a forgalmazáskor átadniuk a vásárlónak.

*A csoport tagjai tisztítószeres flakonokat, vagy a flakonokról leszedett címkéket kapnak. A következő szempontok alapján történik a vizsgálat. A résztvevők egy táblázatot töltenek ki a tisztítószerekről.*

1. **Összetétel:** Mindenki felolvassa a címkéjén levő feliratot, vagy csoportonként egy flakonról olvassák fel.  
Fő alkotórészek a tenzidek. Ez a szó ismeretlen az átlagvásárló számára. Minden kontroll nélkül vásárolunk számunkra ismeretlen, erős kémiai anyagokat.
2. **Veszélyességi jelek:** olyan piktogramok, amelyek az anyagok veszélyességére utalnak. Címkéként használatosak az Európai Unióban és több más országban is. A tisztítószereken leggyakrabban az X (irritatív (Xi) és ártalmas (Xn) anyagok) és a C (maró hatású anyagok), a spray-ken pedig az F (tűzveszélyes (F) anyagok és fokozottan tűzveszélyes (F+) anyagok) jelzés található.
3. **R mondat és R szám:** „a veszélyes anyagok, illetve a veszélyes készítmények kockázataira utaló mondat, illetőleg e mondat sorszáma.”
4. **S mondat és S szám:** „a veszélyes anyagok, illetve a veszélyes készítmények biztonságos használatára utaló mondat, illetve e mondat sorszáma.”

Azt, hogy egy tisztítószer mennyire ártalmas az egészségre, milyen veszélyességi jelek, valamint R és S mondatok kerülnek rá, a kémiai összetétele határozza meg.  
[http://www.fjokk.hu/kemiai\\_k.html](http://www.fjokk.hu/kemiai_k.html)

*Miután a csoportok tanulmányozták a címkéket, bemutatják a nálunk levő tisztítószer.*

Például egy vízkőoldó jellemzése: Egy olyan tisztítószer, amely szemizgató és bőrizgató hatású, gyermekek kezébe nem kerülhet, ha szembe kerül, azonnal bő vízzel ki kell mosni, és orvoshoz kell fordulni. Lenyelése esetén azonnal orvoshoz kell menni, az edényt/csomagolóburkolatot és a címkét az orvosnak meg kell mutatni.

## Alternatív megoldási lehetőségek

Az üzletekben kapható tisztítószerek helyett használhatunk hagyományos vegyszereket is. Ilyenek lehetnek például a szóda, az ecet és a citromlé. Ezekről a következő oldalon található cikkekben olvashatunk:

<http://www.zoldfelulet.hu/eletmod.php?a=8&id=30>

[www.kukabuvár.hu](http://www.kukabuvár.hu), Kukabúvár 1999. ősz

*Eloolvastuk a szöveget, és megadott szempontok alapján beszélgettünk az alternatív lehetőségekről.*

## A kétféle tisztítószer típus összehasonlítása

*A csoport közös munkával összehasonlította a kétféle tisztítószer típus jellemzőit.*

<b>Mai tisztítószeres jellemzői</b>	<b>Hagyományos tisztítószeres jellemzői</b>
Gyorsan, egyszerűen lehet használni	Munkaigényesebb, lassabb a használatuk
Drágábbak	Olcsóbbak



Környezetkárosító hatásúak	Természetközeli, környezetkímélő hatásúak
A reklám alátámasztja fogyasztását.	Nem ismertek az emberek között.
Az emberek tájékozatlanok hatásukról.	Az emberek tájékozatlanok használatukról.
Napi rutin a vásárlásuk.	Tudatosan kell választani használatukat.

## Záró gondolatok

Kicseréltük környezettudatos ötleteinket a takarítás terén.

Megállapítottuk, hogy sokkal több ismerettel kellene az embereknek rendelkeznie a háztartásokban használt tisztítószerokról. Ehhez segítség az alábbi kis írás.

### **Mi mindenre jó a szódobikarbóna és az ecet?**

Az üzletek óriási tisztítószer választékkal várják a takarítani vágyókat. Pedig néha nincs is szükség rájuk, mert háztartásunkban is megtaláljuk azt, amitől csillogni fog a lakás. Két jól bevált környezetkímélő tisztítóanyag a szódobikarbóna és az ecet – lássuk, mi mindent varázsolhatsz tisztává velük!

#### **A szódobikarbóna**

- Ha ragyogó edényeket szeretnél, akkor szódobikarbónából és némi vízből készült pasztával dörzsöld át a rozsdamentes, a réz vagy a vasedényeket!
- Rég bevált módszer: tégy egy kinyitott szódobikarbónás tasakot a hűtőszekrénybe, hogy magába szívja az ételszagokat. A hűtőszekrény takarításához készített langyos vízbe is érdemes tenni egy kicsit a porból. A szemetesvödörbe is szórhatsz egy keveset, elveszi a kellemetlen szagokat.
- Szintén szagtalanító hatását vehetjük igénybe a szőnyegnél: a kellemetlen szagú foltra szórjunk egy kis szódobikarbónát, éjjelre hagyjuk rajta, majd reggel porszívózzuk ki.
- Ha a bögrénken foltot hagy a kávé és a tea, tegyünk a foltra szódobikarbónát és dörzsöljük át, amíg ki nem fehéredik.
- A fehér ruhákat a szuper mosóporok ellenére is ki kell néha fehériteni. Érdemes az áztató vízbe szódobikarbonát szórni.
- A szódobikarbónát javasolják a zuhanyzófüggönyök és -ajtók takarításához is. A szódobikarbóna kiváló fegyver a hangyák ellen. A takarítás után szórjunk szódobikarbónát a sarkokba, a fal mellé, a bejárati ajtónál lévő küszöbre, illetve a hangyák gyakori előfordulási helyére.
- Az ezüst tárgyaknak visszaadja a csillogását, ha szódobikarbónás puha ronggyal áttöröljük.
- Az elsárgult márványt is helyrehozza, ha szódobikarbónával átdörzsöljük.
- Tegyünk egy csésze vizet két evőkanál szódobikarbónával a mikrohullámú sütőbe, majd állítsuk magas fokozatra a gépet. Végül nedves ronggyal töröljük ki a sütő belsejét. Szóda-bikarbóna helyett használhatunk citromlevet is.
- A műanyag és a fából készült vágódeszkák tisztítására használjunk sóból és szódobikarbónából készült keveréket; szárít és fertőtleníti is egyben.
- Segít tisztán tartani a lefolyót, ha időnként egy tasak szódobikarbónát beleöntünk.
- A szódobikarbóna és víz keverékéből készült pasztával könnyen letakaríthatjuk a vasalóra ragadt szennyeződést.

#### **Az ecet**

Az ecet a saláta és egyéb ételek ízesítésén kívül számos háztartási probléma megoldására alkalmazható:

- Langyos vízbe tegyünk egy kevés ecetet, majd egy benedvesített ronggyal töröljük át a különböző fürdőszobai szerelvényeket, csapokat, a mosogató szélét és az egyéb rozsdamentes darabokat.
- A szőnyegből nagyszerűen kiviszi a foltot (kivéve a zsírfoltot), ha egy liter langyos vízbe folyékony mosószert és egy evőkanál ecetet teszünk.
- Ugyan nem a takarításhoz tartozik, de a virágok életét is meghosszabbítja, ha egy liternyi locsolóvízhez egy evőkanál cukrot és egy evőkanál ecetet teszünk. A rózsá is tovább eláll, ha pár csepp ecetet teszünk a vizébe.
- Szintén nem a tisztításhoz tartozik, de érdemes megfogadni, hogy néhány csepp ecetet hozzáadva, kemény habbá tudjuk verni a tojásfehérjét.
- A hűtőszekrény takarításához nemcsak a szóda-bikarbóna, hanem az ecet is jó ötlet, elveszi a kellemetlen szagokat, és eltávolítja a foltokat.
- A régi kötött ruha újra puha és rugalmas lesz, ha ecetes vízben öblítjük ki.
- Az ecet képes eltüntetni a gyümölcsfoltokat. A foltra tegyünk ecetet, majd 10 perc múlva öblítsük ki.
- Az ecetes vízzel könnyebben felszedjük a festékfoltokat a padlóról.
- A mosdó, a fürdőkád és a csempe takarításához is sokan ajánlják az ecetet.
- A só és az ecet keverékével fantasztikusan lehet ablakot és kristályt pucolni.  
<http://www.zoldfelulet.hu/eletmod.php?a=8&id=30>

### Felhasznált irodalom

- Bagári K. (szerk. 2005): Kíméletes kémia. MKNE, Budapest, 2005.
- Csobod Éva, Heszlényi Judit, Schróth Ágnes (2004): Iskolák belső levegőminőségének javítása. Tanárképzési háttéranyag, REC
- Könczey R., S. Nagy A. (1997): Zöldköznapi kalauz. Föld Napja Alapítvány, Budapest, 1993.
- Szabó K., Szűcs B. (2003): Zöld nagyokos. Ökoszolgálat Alapítvány, Budapest

## C) EGÉSZSÉGES TÁPLÁLKOZÁS ÉS BEVÁSÁRLÁSI SZOKÁSOK

(Vezette és összegezte:  
Gilly Zsolt és Csapóné Tábori Hajnalka)



### Bevezető

- Először megállapítottuk egy hazai bevásárlóközpontban vásárolt, a napi étkezésekhez szükséges zöldségek származási helyeit. Most is az derült ki, hogy a zöldségek nagy része európai ill. ázsiai és amerikai országokból került az üzletbe. A minősége szemre megfelelő, a beltartalomról senki nem tud felvilágosítást adni.  
Javaslat: A hagyományos piacokon érdemes vásárolni, ahol a termékről, a termesztési módról, és az árról is lehet diskurálni az eladóval.
- Utána áttekintettük a „Fenntartható háztartások” c. projektet. Nemzetközi kutatási program, amiben 5 ország (Nagy Britannia, Németország, Olaszország, Hollandia és Magyarország) 6 kutatócsoportja vett részt. Ez a lakáskörülmények fűtés, hűtés, világítás; a ruházkodás és a táplálkozás, étkezés témaköreit tekinti át.
- Beszélgettünk az étkezési szokásokról: a konzervatív étrendről, a globális hatásokról (távoli konyhák receptjei, főzőcske TV műsorok, stb.), és a tudatos étkezésről.

- Ez után a beszélgetés résztvevői saját szokásaikat mutatták be, sok-sok ínycsiklandó példával. (Utána jött az ebéd!)  
Következtetés: A zöld pedagógusok a háztartásukban is zöldek, tudatosan élnek. Bár ez néha a családtagok ízlésével ütközik. Senki sem lehet próféta...!

### *A debreceni sokadalom*

Így nevezték hajdanában, pár száz éve debreceni a piacot. A sár miatt pallók voltak lefektetve, arra rakták ki a portékát. De ez már történelem. Most újra Piac utcának nevezzük a város főutcáját. Visszakapta ezt a régi nevet, ami a középkor óta élt, mert a piac az a hely, ahol évszázadok óta adták, vették, cserélték az árút. A város-rekonstrukció során a sár ellen védő „nagyvallót” is megtalálták, üveg alatt meg is láthatják az érdeklődők. A piacot – már vagy harminc éve – nem a város fő utcáján, a híres Nagytemplom előtt tartják, hanem a Rákóczi utcán, amit Rákóczi György erdélyi fejedelemről neveztek el. Arról a híres fejedelemről, aki a Rákóczi harangot öntette és adományozta a városnak. Hej ha ez a harang elmondhatná, hogy mi minden történt, mióta nem a veres toronyban lakik, hanem a mai nagytemplom nyugati tornyának a lakója...

De térjünk vissza a piacra. A széles Rákóczi utca egyik oldalán fedett csarnok is épült, hogy védelmet nyújtson a kirakodó piacozóknak. E mögött volt a nyitott piac, aminek egy része a tyúkpia. Tavasszal, amikor a kiskacsát, kislibát, kiscsirkét árultak mindig elmentem megsimogatni őket. Óvatosan bedugtam a kezem hozzájuk és hallgattam, ahogy „selypegtek” és kedves kis csőrükkel csipkedték a kezemet.

A városrendezés most jutott el oda, hogy már ezt a fedett csarnokot sem tartotta elég korszerűnek. A nyáron lebontották, s most újat építenek. Már dolgoznak az óriás daruk. Mi, régi debreceniek, őszintén reméljük, hogy az új vásárhely nemcsak modern, meg korszerű lesz, hanem barátságos és hangulatos is, mert az kijár a piacnak, no meg nekünk, vásárlóknak is.

### *Bevásárlás a piacon*

Bevallom, hogy én szeretek piacra járni. De a férjem is épp így van vele. Szombaton mindig sorsolunk. S rendszerint ő nyer. Ha így van, és ő megy, akkor nekem a takarítás marad a porszívózással. Na az is szép feladat, de a piac az más. Oda imádom kimenni. A férjem nem kimegy, ő csak megy, felmegy vagy elmegy a piacra. De hát ő egy nyelvész. S ha nekem jut a piac, mert én nyerek, akkor hurrá, kiélvezem a helyzetet, és nagy vásárlást csapok. Egyszerűen szeretem végig nézni a hatalmas felhozatalt. Ámulatba ejt a megtermelt áruk mennyisége, sokasága. Az valóságos csoda, amit a debreceni piac látványban is kínál a vásárlónak! Ha én megyek bevásárolni, akkor nem a kereskedők vagy a viszonteladók oldalára megyek, hanem az őstermelőktől és a kiskertek tulajdonosaitól igyekszem beszerezni mindazt, amire szükségünk van. Sorról sorra haladok, a garaboly a karomon, járok, s közben mustrálom a portékát és az árakat. Tudatosan lassan lépkedek, mert közben beszélgetek. Aztán a végén sokkal többféle holmit veszek, mint amire eredetileg készültem. Már érzem, hogy teli a kosaram, húzza a karom, szatyrot veszek elő, azt is megpakolom, de még nézdegélek. Nem tudom abbahagyni a nézdegélést. Már csak a szemem legeltetem, hogy még ez is, meg az is kéne. De tudom, hogy itt a vége, a pénzem is fogytán. Ez végre megálljt parancsol. A beszerzés végén alig tudok eljutni a kocsihoz, úgy húzza a karomat a teli kas. Mert ki tud ellenállni az asztalokon roskadozó, magukat kínáló zöldséghegyeknek, szőlő szilváknek, guruló dióknak, mosolygó gyümölcsöknek? Tudakolom, hogy hol termelték, vagy honnan hozták a portékát. Alkuszok is, mert vidéken ez még illő szokás. Akad, aki enged, de van, aki nem. Igaz, inkább csak akkor van helye az alkunak, ha a vevő többet vásárol egy-egy portékából, vagy mindent elvisz, és az eladó

mehet haza. Mert gyorsan eladni, korán hazamenni ez az eladók egyik legnagyobb sikere. Amíg mérik, folyik a szó. Gyakran receptet is ajánlanak az elkészítéshez, a felhasználáshoz. Ilyenkor kell a memória, mert papír, ceruza az nincs az embernél. De többnyire nem bonyolult az eljárás, csak valami fűszert ajánlanak az általunk már ismert, és sokszor készített ételhez. „Csak egy csipetnyit tegyen bele, lelke, a kakukkfűből! Majd meglátja milyen zamata lesz. És a leostyánt szereti? Nem ismeri?! Itt van, lelke. Vigyen belőle! A vetrecét a nélkül nem is szabad elkészíteni.” Veszek hát leostyánt is. Aztán veszek még sáfrányt, édes köményt és borsika fűvet...

Az ilyen vásárlás inkább szórakozás, mondhatnám társadalmi érintkezés, vagy kommunikáció. Nevezzük így vagy úgy, a közösségi életnek mindenképp egy fontos, hagyományokat őrző és örömteli része. S ameddig így gyakoroljuk hétről hétre, addig örömet szerez vevőnek is, eladónak is.

### *Mit vegyünk, mit ne vegyünk?*

Az egészséges táplálkozáshoz sok zöldségre, gyümölcsre, tejtermékekre és szép sovány húsokra van szükségünk. Ezt jóformán mindenki tudja, de hol kapunk ilyeneket? Én a magam részéről először a piacot javaslom. A kistermelők ilyen árut hoznak eladni. De nagy kérdés, hogy valóban olyan kifogástalan ez az áru, ahogyan gondoljuk. Megtörténik-e a piacokon a permetezési napló ellenőrzése? Betartják-e azokat a kívánt időket, amiknek el kell telni az utolsó vegyszeres kezelés után? Elvileg igen, azonban ennek a gyakorlatáról én a magam részéről egyáltalán nem vagyok meggyőződve. Főleg a primőrökkel kell vigyázni. A kicsit férges, vagy apróbb gyümölcs lehet hogy egészségesebb, mint a valószínűleg nagy, hibátlan változata.

#### A tejtermékek

Vegyünk-e tejet, túrót, gomolyát és egyéb tejterméket a piacon. Szerintem nyugodtan, de a tejet forraljuk fel, a többi meg ízlés dolga. Az eladó előtt kigyózó sor hosszából lehet arra következtetni, hogy miféle termékkel van dolgunk. Itt csak a friss, a jó áru állja ki a próbát. Amiből naponta történik a szállítás, és piac vége előtt kifogy.

Édesapámmal, míg élt, jó tíz éven át mindig ugyanannál az asszonynál vásároltuk a tejterméket. Nem is kellett mondani neki a mennyiséget, csak azt kérdezte tőlünk mosolyogva, a „szokásosat” kéri? S tudta, hogy mikor van névnap vagy családi évforduló. Ilyenkor még bővebben mért, mint máskor. S jó egészséget is kívánt hozzá. Ma már mindketten az égi vásárra, a tejút csillagaira járnak.

#### Baromfiak

A szép, piros taréjú, sárga bőrű „válni való” vagy „rántani való” csirkét nem könnyű kiválasztani. Aki pedig már félkészlet veszi, az is megtalálja a neki valót. A piacon mindig friss az áru. Tanú rá az állatorvosi/felügyeleti pecsét. A fagyasztott húst pedig lehetőleg el kell kerülni.

#### Tartósítók szerek és E számok

Na itt aztán bajban vagyunk, mert az utóbbi időben kézikönyvvel kellene a beszerző körútra indulni.

## D) (Bio-)KERT

(Vezette és összegezte:  
– Saly Erika és Darvas Kata segítségével –  
Albert Judit)



Mottó: „A változás te magad légy”  
(M. Gandhi)

A beszélgetésben résztvevők széleskörű tapasztalata, gyakorlati háttere szerint érdekes eszmecserék – időnként kisebb viták – folytak. Abban megállapodtunk, hogy mindannyian a saját lehetőségeink (terület nagysága, életmódunk, erre fordítható időnk, fizikai erőnlétünk, stb.) szerint próbáljuk az elméletben kiválóan ismert módszereket alkalmazni, több-kevesebb sikerrel.

Sokféle kert-háttérrel érkeztünk: többemeletes társasház közös zöld területe, falusi porta, nagyvárosi zöldövezeti családi ház kertje, több hektáros biogazdaság

A tapasztalatokból, ötletekből, javaslatokból szedtük össze a – korántsem teljes – alábbi csokornyit:

„Azt termelni, ami oda való”	Célszerű jól felmérni az adottságokat (talaj, széljárás, napsütötte helyek, fagyzugok, stb.), így eredményesebben kiváltható a kémiai vegyszerezés.
„Megfelelő méret kell”	Az igazi biokerthez fontos a növénytársításos és vetésforgós termesztéshez szükséges terület nagysága, a szomszédok hagyományos módszereitől való fizikai távolság.
„Az öregek tudják”	A helybeliek tapasztalatát semmilyen szakkönyv nem pótolja.
„Így is finom”	Fogadjuk el, hogy esetleg nem tökéletes küllemű a gyümölcs, kicsit foltos a levél.
„Komposztálni bárhol lehet”	A nyolcemeletes ház erkélyén lévő láda, vagy az udvar sarkában lévő komposztdomb ugyanolyan jó lehetőség.
„Madárbarát kert”	A kártevő rovarok fogyasztói. Búvóhely, madáritató kialakítása, tápláléknövények ültetése, téli madáretetési tanácsok találhatóak a Magyar Madártani Egyesület honlapján ( <a href="http://www.mme.hu">www.mme.hu</a> ). Téli madáreleséget a gazdaboltokban általában olcsóbban lehet beszerezni nagyobb tételben.
„Mulcsozás”	A fák, növények tövébe terített levágott fű gátolja talaj kiszáradását, a meredek rézsűs kertben a kihúzott, helyben hagyott gyomok visszafogják a csapadékvizet, gátolva a talaj lemosódását. Ősszel beforgatva növeli a talaj szervesanyag tartalmát.

„Tapasztalataink”	Lótetű ellen használt az 1 tő/15 m2 ültetett Nagy sárfű ( <i>Euphorbia lathyris</i> )
	Vakond riasztására bevált a ricinus.
	Csiga ellen a káposzták tövébe szórt fahamu, valamint a sörccsapda is hatásos.
	Fülbemászók csapdája a gyümölcsfára kötött lefordított cserépbe helyezett szalmacsóva.
	Levéltetű hangyák közvetítésével történő terjesztését akadályozza fatörzs ragacsossá tétele (ragasztós papíróv felhelyezés).
Bio permetlevek használata	Legfontosabb a megelőzés, ezért a biopermetezés kb. 30-35%-kal több munkát jelent. Pl. Csalánlé levéltetű ellen.

További részletesebb információt szakkönyvekből, az Internetről ([www.biokerteszet.lap.hu](http://www.biokerteszet.lap.hu)), ismerőseink tapasztalataiból kaphatunk.

Kiscsoportos megbeszélésünk legfőbb tanulságként talán azt lehet utólag megfogalmazni, hogy „mindegy hogy milyen eredménnyel, de érdemes elkezdni; a kis lépések is fontosabbak annál, mintha semmit nem kezdünk változtatni”.

HIDD EL, HOGY SZÁMÍT, AMIT TESZEL!

\* \* \*

## 6. Környezetbarát életmódra nevelés egy iskolában

(A találkozó résztvevői látogatást tettek a Hunyadi János Evangélikus Általános Iskolában (9400 Sopron, Hunyadi 9.), ahol **Fuszikné Szabó Éva** mutatta be, hogy hogyan folyik az ő osztályában a környezetbarát életmódra nevelés. Ezt összegzi az alábbi írásában.)

### Az élménypedagógia mindennapjai

„Meg kell tanítanod a gyermekeidnek, hogy a talaj lábaik alatt nagyapáink hamva. Hogy tiszteljék a Földet, mondd el gyermekeidnek, hogy a Föld a mi törzsünk életével gazdag. Tanítsd meg a gyermekeidet, ahogy mi tanítjuk gyermekeinknek, hogy a Föld a mi anyánk. Bármilyen történik a Földdel, a Föld fiaival történik. Ha a földre köpsz, magadat köpöd le. A Föld nem az emberé, az ember a Földé. Minden dolog összefügg, ahogy a vér összeköti a család tagjait. Az élet szövődékét nem az ember szötte, csak egy szála annak. Bármilyen tesz a hálóval, saját magával teszi.”

(Seattle Törzsfőnök üzenete az utókor számára)

Ez az üzenet hozzám is eljutott és hatására 1991 szeptemberében egy új tagozat programvezetőjeként kezdtem el környezetvédő tevékenységemet a soproni Hunyadi János Evangélikus Általános Iskolában. A tagozat neve: Természettan és Életkultúra Tagozat, röviden TÉT. A nevelő és oktató munka tétje a jövő. A program célja továbbá, hogy a gyermekek életkoruknak megfelelően, azaz játékosan, cselekvések láncolatán át jussanak el az ismeretekhez, a tudáshoz.

Mi az én feladatom? Építenem kell a gyermekek játékötleire, fel kell keltenem az érdeklődésüket a környezetvédelem iránt, ehhez helyet, időt, lehetőséget, eszközt kell biztosítanom. Rajtuk keresztül szüleikhez, a felnőttekhez is szólnom kell.

Az alábbiakban arról szeretnék beszámolni, hogy eddigi munkám során ez milyen módon sikerült.

A hely, vagyis a szaktanterem, ahol együtt tevékenykedünk, eltér a szokásos tanteremtől. A teremben van egy hatalmas zöld szőnyeg. Ez jelképezi a tisztást az erdőben. Itt beszélgetőkör formájában sok-sok ismeret átadására van lehetőség. Itt végezzük a tornát, légzőgyakorlatokat, „áthangoljuk” magunkat, pihenünk egy kicsit a fárasztó padban ülés után. A sarokban csobogó van, amely a patak hangját hozza a terembe. Gyakran párologtatok illóolajat, becsempészve ezzel az erdő-mező, esetleg a tenger illatát. A szülők ajándéka volt egy ozonizátor, amely megszűri a terem levegőjét a portól, és friss „hegyi” levegőt biztosít ezáltal. Rengeteg növény, természetes anyagból készült tárgy, fenyőbútor veszi körül a gyermekeket, ez nyugalmat, biztonságot nyújt számukra. A sötétítő sárga színe a nap melegét varázsolja körénk.

Hogyan biztosítom az időt?

1. osztályban heti 2 órában, majd 2; 3; 4. osztályban heti 4 órában zajlik a program.

A környezetismeret, rajz, technika tantárgyak komplex oktatási formában integrált tantárgyként kerülnek elsajátításra. A délelőtti foglalkozásokat kézműves foglalkozás, nyári tábor, napközis tábor, rendhagyó szülői értekezlet, bemutató tanítások, erdei iskola, családi nap, Szent György Nap, játszóházak, fotószakkör, kísérletező szakkör stb. egészítik ki.

A délelőtti órákon a szőnyegen végzett torna után beszélgetőkör következik. Ennek segítségével feltérképezem, hogy a gyermekek mennyit tudnak az óra anyagából, játékot tanítok, kiegészítem tudásukat, dalt tanulunk, szólásokat, közmondásokat gyűjtünk, mesét mondunk, dramatizálunk. A foglalkozás vége manuális tevékenység, vagy feladatlap megoldása. A tevékenységi formákat a gyermekek arcát figyelve váltom. Ha egy adott cselekvési formát már „megunnak” másokra váltok. Így érdekelté teszem őket a tanulásban, sőt sok-sok tevékenység kapcsán sikerül valamennyi gyermekhez eljuttatnom az ismereteket. A gyermek észre sem veszi, hogy tanul, játéknak fogja fel.

Néhány éve rendhagyó szülői értekezletet tartok a szülők részére. Mit jelent ez? A gyermekek csapatokat alkotnak (pl. mókus, őz stb.) 10 perces előadásra készülnek fel (vers, mese, jellemzés, közmondás stb.). Lázasan készülnek erre a feladatra a kis baráti társaságok. Összegyűlnek egy-egy családnál, és a szülők vendégül látják ilyenkor az osztálytársakat, amíg próbálnak, az előadásra. Ez jó lehetőséget biztosít, szülőknek és gyermekeknek is a barátságok kialakítására. A felkészülés során elmennek könyvtári gyűjtőmunkára, használják az otthoni könyveket is, így az olvasási készségük is fejlődik.

Nagyon sok bemutató tanítást tartok kollégáknak. Az előkészületekbe a gyermekeket és a szülőket is bevonom. Volt olyan továbbképzésünk, hogy kukoricaprószát, süttőtököt, babos pogácsát készítettünk vendégeinknek, de rongybabakészítést, gyékényezést is vállalnak a szülők az órákon. Ezek az órák azért is hasznosak, mert a gyermekek magabiztosak, bátrak lesznek, s amikor felvételizni mennek a középiskolába, mosolygósan válaszolnak a felvételiztető bizottság kérdéseire.

A nyári tábornak mindig nagy a vonzereje. 40-50 fős csoportok verbuválódnak össze. Voltunk már Sarródon 2 alkalommal, Seregélyesen, Velemben, Ispánkon, Magyarlukafán, Böröcsön, Bakonybélben, Kőszegen és Vinyén. A táborokban délelőtt túrák vannak, erdőmérnökök szakirányításával, délután kézműves tevékenységek népművészek bevonásával. Süttöttünk már kenyérlángost, kürtöskalácsot, jártunk indián-tanyán, szekereztünk pónifogaton, barlangászok segítségével bejártuk az Alba Regia barlangrendszerét, tanúi voltunk egy borjú születésének.

Május végén és június elején valamennyi tanulócsoporthoz elindul felfedezni a Soproni-hegység csodálatos világát az erdei iskola keretében.

Hatodik éve szülőkkel, kollegákkal, gyermekekkel együtt szervezem a hagyományőrző Szent György Napot. Ez egy kirakodó vasárral összekapcsolt egész napos néprajzi program. Mesteremberek, pl.: mézeskalácsos, szalmafonó, fazekas stb. kínálják portékáikat vagy mutatják be mesterségük fortélyait. A vásári forgatagot játszóház és műsor színesíti. Gyermekek, felnőttek együtt töltenek el egy boldog napot, feledve a rohanó világ gondjait. Úgy érzem ez is a családi életre nevelés egyik formája.

A gyermekekkel nagyon sok megyei és országos pályázaton veszünk részt eredményesen (rajz- és meseíró pályázat, versmondás, mesemondás).

Úgy érzem, hogy az eddig elmondottakból is kiderül, hogy a mi iskolánk gazdája lett a környezeti nevelésnek és oktatásnak. Mindannyian tudjuk, hogy piciny részei vagyunk a természetnek, alkotói és használói az épített környezetünknek, szereplői a szűkebb tágabb emberi közösségeinknek. Rengeteg tehát a tennivalónk, mindenkinek a saját szakterületén. A mindennapos rohanásban, időt kell szakítani arra, hogy ismerősünk köszönését, mosolyát fogadjuk, észrevegyük, hogy virágzik az öreg vadgesztenye, táncot lejt a lepke a tavaszi napsütésben.

Én ezt a feladatot vállaltam fel tizenöt évvel ezelőtt. Szeretném, hogy ha felnőtt és gyermek hosszú ideig együtt tudna rácsodálkozni a körülöttünk lévő csodálatos világra. A mindennapos rohanásban talán mindenki szakít magának egy kicsi időt arra, hogy apró örömei helyet kapjanak szívében, a környezet iránti szeretet és tisztelet gyökeret ver az életében, és akkor elmondhatom azt, hogy megérte a fáradozást, és a munkám nem volt hiábavaló.

## Tartalomjegyzék

Az MKNE XIV. országos találkozója .....	1
1. Ökológiai lábnyom.....	3
2. A környezetbarát életmód fortélyai.....	4
3. Méltányos kereskedelem.....	6
4. Fenntartható fogyasztás a Nemzeti KN Stratégiában.....	9
5. A környezetbarát életmód tudnivalói és praktikái.....	12
A) Vásárlás.....	12
B) Tisztaság – azaz „Vegyszerek a háztartásban”.....	15
C) Egészséges táplálkozás és bevásárlási szokások .....	18
D) (Bio-)Kert.....	21
6. Környezetbarát életmódra nevelés egy iskolában.....	22